

SLOVSTVO

Jiří Wolker: Pravljičice. Poslovenila Silva Trdina. Ilustriral kipar F. Gorše. Založba Modra Ptica v Ljubljani, 1951.

Jiří Wolker je izmed največjih čeških pesnikov sploh: zasvetil je kot komet v prvi povojni generaciji in ugasnil »prej kot je mogel k boju dvigniti srce, mlad štiri in dvajset let«, kot sam pravi v svojem epitafu. Nam njegov lik ni popolnoma nepoznan. Tragična usoda in podobni umetnostni značaj Srečka Kosovela sta silila na primero z njim. Tako so ga Slovencem nezavisno drug od drugega odkrili skoraj istočasno trije: Borko v »Mladini«, Lah v »Lj. Zvonu« in jaz v »Križu na gori«, kjer sem izpeljal primero s Kosovelom (1926). Pozneje sta njegove krajše feljtone prevajala v dnevnih časopisih še Silva Trdina in V. M. Z.; največjo njegovo balado, »Balado o mornarju« pa sem poslovenil letos za »Mladiko« (1952, št. 7).

J. Wolker je pesnik, ki je veroval v proletarsko revolucijo, v kolektivno ureditev sveta in si je nadel zgodovinsko poslanstvo, da povede češko poezijo iz subjektivnega individualizma v kolektivno objektivnost, iz lirike v sodobno epiko. Kot pesnik ni bil patetični deklamator socialnih protestov in pretenj, kot je večina pesnikov njegove socialne veroizpovedi, ampak je kot umetnik znal prikazati svoj proletarski mesijanizem v sebi in v svoji okolici človeško intimno, dinamično in preprosto, včasih pa celo simbolno vizionarško. Postavil se je odločno v sodobno realnost: »Moje kraljestvo je od tega sveta!« (Sveta gora). Toda, čeprav je izpovedoval marksistični historični materijalizem, je bil v svoji osebnosti velik etični borec — sam pravi: »socialist, verujoč v sebe, v železne iznajdbe in v dobrega Jezusa Kristusa« (Sveta gora) — ter tako celo nekatere njegove poetične usode segajo v samo metafiziko (Balada o mornarju). Kot umetnik pa je bil *evolucionar*, človek velike tradicijske kulture, ki je z duhovnimi pridobitvami vseh svojih prednikov, zlasti Erbena, Nerude in Březine, osvajal nove svetove. Březinovo mistično bratstvo metafizičnih rok je zamenjal z mističnim kolektivom realnega

proletarijata. In prav tako konkretnjšo zamenjavo starih elementov vidimo tudi v njegovih pravljicah.

»Pravljičice«, kot jih je prevela S. Trdina, ni Wolker sam nikdar izdal v posebni knjigi; to so storili po smrti njegovi oboževalci, ki so izdajali njegova maloštevilna dela v najrazličnejših izborih kot čitanke, balade, dramske prizore, prevode iz slovenske moderne (pesmi Ketteja, Cankarja in Gradnika, ki jih je kot dijak spravljal v rime po prevodu svojega profesorja) in pravljice. Te pravljice so bile prvotno samo feljtoni, pa so vendar zaokrožena celota, izraz »nove pravličnosti, za katero se je šel boriti« (epitaf), prisposoda novega socialnega reda.

Niso to pravljice »za otroke«, kot jih na začetku baja dobri ded, da zakrije negodnim srcem pravo obličje sveta; so rajši pravljice, kot jih starejši brat pravi mlajšemu, da ga iz sanj povede v sredo konkretnega, da mu odpre oči, čeprav tako narahlo, da se tega komaj zave. Bistvena vsaki pravličnosti je večna borba dobrega s slabim v naravnem in nadnaravnem svetu. Na prav takem romantičnem dualizmu gradi tudi Wolker, le da je elementom svoje pravličnosti dal sodobno-konkretno oblike. Pravlično borbo dobrega z zlim je iz imaginarnega sveta prenesel v sredo konkretnosti. V sodobnem socialnem razkolu sveta je odkril odgovarjajočo antitezo dobrega in zlega, in mu je princip zla: kapitalistični individualni svet s svojo egoistično moralo, in princip dobrega: mali svet proletarca s svojim človeškim etosom. Bistveni tradicionalni elementi pravljice so ohranjeni, celo romantičnost v gradnji, le svet se je konkretiziral in vanj unesel sodobni smisel. To so pravljice »za odrasle«, pisane na socialnem prelomu sveta! Ker je tradicija vidna, se n. pr. pravljici »O dimnikarju« in »O pismonoši« prav nič ne ločita od pravljic, kot bi jih lahko napisal vsak dober idealističen realist preteklega doba. Vendar je v njih izražena velika sodobna misel socialno etičnega borca: pozaba osebnih sreč in v žrtvi za srečo vseh ponižanih, prehod iz individualnega doživljanja v kolektivno in vera v zmago vsakega trpljenja, ki ga trpiš po krivici. Vse bolj sodobno po-

barvan pa je upor proti diktaturi zlata v »Pravljici o Jonyju iz cirkusa«, kjer je stari romantični motiv — ljubezen grbavega klovna do lepe plesalke — poudarjen z novim socijalističnim spoznanjem, da samo bogastvo daje pravo do ljubezni in da v ubogem brezpravniku more samo neizmerno razredno sovraštvo vzdrževati človeško dostojanstvo. Naravnost programske v smislu W. prizadevanja, kot ga je izpovedal v »Manifestu proletarske umetnosti«, pa sta pravljici »O milijonarju, ki je ukradel solnce« in »O pesniku in knjigovezu«. V njih je realna preprostost prešla že v programsko racionalistično alegorijo, osebe so samo še personifikacije pojmov. Milijonar, ves notranje nagnit — egoistični kapitalizem — hoče celo solnce samo zase, kar se mu posreči s pomočjo denarja in proletarijata; toda prav ta uspeh ga uniči. Negodna proletarska otroka zopet z lahkoto vzpostavita vesoljni red. Kot je tedaj usojeno, da se bo kapitalizem sesul v pepel, prav tako se bo tudi individualna lirika spremenila v kolektivni izraz delovnega razreda. To svoje načelno spoznanje je izrazil s prisposodbo o pesniku in knjigovezu, kjer je postavil borbo proti lepoti in potrebo človeške besede nad božjo, realnost nad metafiziko. Knjigovez — proletarska umetnost — se je iz visoke izolirane ječe »spustil tako čudežno na zemljo kot se je čudežno dvignil Jezus v nebo« — in v tem hipu je pesnik — meščanska lirika — umrl.

Tak alegoričen smisel imajo ponekod te konkretne pravljice, da jih do prodornosti ni razumela niti prevajalka, kajti sicer ne bi prevela gornjega citata povsem napačno: »odšel je (knjigovez) z zemlje tako čudežno, kot je odšel Jezus v nebesa« (56), in milijonarja, ki je zbral v svoji roki vse bogastvo zemlje, ne bi krstila Milijonarja Slehernika (15), ampak Poslednjega in Edinega, in ne bil bi ji to človek, ki bi hotel »delati« (9), ampak samo pridobivati (vydělávati). Slovenski prevod se sicer lepo bere, kolikor sem ga pa primerjal z izvirkom — in to sem mogel samo poslednji dve omenjeni pravljici — pa ni vedno precizen in ponekod tudi netočen. Samo nekaj primerov W. je še posebej podčrtal simbolni kontrast v milijonarju, »ogromno ubijajočo moč njegovo in pojemanje življenjskih sil«, česar prevod ne pokaže (12); izpuščen je tudi

značilni stavek: »tu (pri solncu) je bil sam, kot je bilo samo njegovo srce v nagnitih prsih« (21). Dalje: »Ko bo vas od blizu in samo vas počastila... (12) = ko boste od blizu deležni (účasten), »oder« (13) = letstva (lešení), »zagospodariti zemlji kot ženi« (15) = posiliti (znásilnit), »petrolejke« (16) = svečke od svečnice (hromničky), »čarodej, ki je razkazal svoje umetniže in izginil« (21) = hudiču zapisan človek (černoknežnik), ki izgine, če izgovoriš božje ime (zakletí), »zagrmi ... in se neznaná težá prvič dvigne s prašnim vetrom« (45) = in se težka tíšina (tíha tícha) prvič zatrese (zachněje) v prašnem vetru, »tího vgrezníla« (49) = z vso težo (tíhon) padla, »žalítí« (49) = razžalostítí (zarmoutítí), »sluge v bogatih livrejáh so se priklánjali pri vsakem koraku in skušali bití uslužní vsakomur, kakor je želel, da bi čim bolj ustrezali (?)« (50) = razkošno oblečeni sluge so tekali skozi gnečo in vsakemu izpolnili vse po želji, samo da bi mu bilo kar najugodnejše«, »solze so padále kakor okoví« (52) = so udarjale (chřestíly = dale zvok), »glavo dam zato« (53) = zahtevam kazen za tega ničvrednéža, »šel tožit« (53) = dal prijéti, »kakor so svobodno odletele, tako so tudi svobodno padále« (55) = kakor so odletele, tako so tudi počasi padále... i. t. d.

Risbam se vidi, da jih je slikal kipar, tako po oblih linijah kot lutkarski lesenosti, in se ne morem navduševati ob njih.

Tine Debeljak

Rabindranat Tagore: Nacionalizam. S engleskoga preveo dr. Miloš Đurić, predgovor napisao dr. Dušan Stojanović. Knjižarnica Gece Kona. Beograd, 1932, 132 strani (cir.).

Tagor je panenteist, kot je v uvodu razložil dr. Stojanović. Bog, ki se večno žrtvuje, ustvarja svet; v svetu in človeku je nekaj končnega in nepopolnega poleg duhovnega in absolutnega. Dolžnost človeka je, spoznati višjo naravo, ki ga druží z Bogom, in se vračati v večno harmonijo, kot dela to iz nujnosti ostalo stvarstvo. Vsa filozofija zgodovine v knjigi je le aplikacija tega načela na sedanje oblike človeške družbe, kakor jih je spoznal Tagore v Evropi, Indiji in Japonski. Ta spoznavna teorija išče večne resnice o prirodi stvari, kakor je Tolstoj